

เลี้ยงปลาไหลในบ่อซีเมนต์: สร้างรายได้ สร้างอาชีพ

ปลาไหล (eel) สัตว์น้ำจืดที่คุ้นเคยของคนไทย ไม่เพียงเป็นวัตถุดิบชั้นเลิศในเมนูอาหารพื้นบ้าน หากยังเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้ชุมชนปีละหลายล้านบาท แต่จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การขยายพื้นที่ของชุมชนเมือง การทำลายแหล่งน้ำธรรมชาติ และการปล่อยของเสียลงสู่แหล่งน้ำ ทำให้ปริมาณปลาไหลจากแหล่งน้ำธรรมชาติมีจำนวนลดน้อยลง

ปลาไหล มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Monopterus albus* Zuiew ปลาไหลที่พบตามแหล่งน้ำธรรมชาติที่ค่อนข้างนิ่ง เช่น คูน้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง เรียกว่า ปลาไหลบึง (swamp eel) ส่วนปลาไหลที่เจริญเติบโตในนาข้าว เรียกว่า ปลาไหลนา (rice-field eel) หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “เอียน”

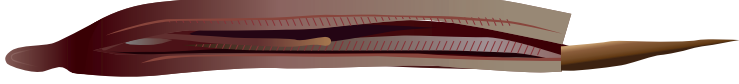
ปลาไหลอาศัยอยู่ตามพื้นโคลนที่มีซากพืชซากสัตว์เน่าเปื่อยสะสม ปกคลุมด้วยวัชพืชที่ขึ้นและ ในฤดูแล้งขุดรูลึก 1-1.5 เมตร ฝังตัวในลักษณะจำศีลใต้พื้นโคลน และสามารถอยู่อาศัยในที่แห้งแล้งได้นาน

ลักษณะของปลาไหลนา

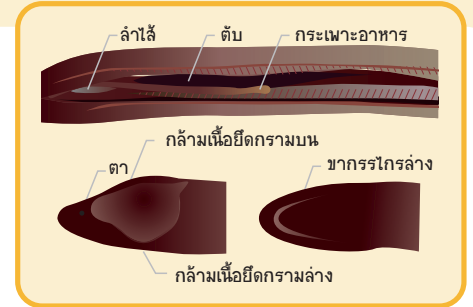
ด้านหลัง

ภายในลำตัว

ด้านท้อง

รูปร่างคล้ายงู ไม่มีเกล็ด มีตาขนาดเล็ก 1 คู่บริเวณหัว ปลายหางแบนยาว ความยาว 29-150 เซนติเมตร มีสองเพศในตัวเดียวกัน ช่วงที่ออกจากไข่ถึงช่วงวัยอ่อนจะเป็นเพศเมีย เมื่อเจริญเติบโตขึ้นจะเปลี่ยนเป็นเพศผู้อย่างถาวร สายพันธุ์ที่พบในประเทศไทย ได้แก่ ปลาไหลนา ปลาไหลแดงหรือปลาห้อย ปลาไหลลาดหรือปลาไหลงู

ความแตกต่างของปลาไหลนาเพศผู้และเพศเมีย

ลักษณะภายนอก	เพศผู้	เพศเมีย
ความยาว	60 ซม. ขึ้นไป	29.5-60 ซม.
น้ำหนัก	> 300 กรัม	70-250 กรัม
ท้อง	ท้องไม่อูม	ท้องอูม (ฤดูผสมพันธุ์)
ลำตัว	ยาวเรียว	อ้วน ท้องป่อง
ช่องเพศ	สีขาวขิด ไม่บวม	สีแดงเรื่อ บวม (ฤดูผสมพันธุ์)
สีลำตัว	เหลืองคล้ำ	เหลืองปลั่ง

*เพศปลาไหล สังเกตได้ช่วงอายุ 4-6 เดือน

วงจรชีวิต

รูปแบบการวางไข่

1. วางไข่บริเวณกอหญ้าหรือพืชน้ำ

เพศเมียและเพศผู้จะจับคู่และก่อหวอด เพศเมียทั้งหมดใช้ปากดูดไข่ที่ผสมเชื้อแล้วพันติดกันกับหวอด เกาะเป็นกลุ่มบริเวณกอหญ้าบนผิวน้ำ

2. วางไข่ปากกู

เพศเมียใช้ลำตัวดันดินปากกูให้เป็นโพรงสูงกว่าระดับน้ำประมาณ 1 นิ้ว เพื่อให้ไข่ลอยอยู่ในโพรงได้ เพศเมียจะคอยระวังศัตรูอยู่ภายในรู ฝ้าดูไข่จนฟักเป็นตัวและเลี้ยงลูกจนมีขนาด 3-4 นิ้ว ลูกปลา จะกินซากพืชและสัตว์หรือแมลงน้ำตัวเล็กๆ

ข้อมูลโดย อาจารย์นิชาภา ฉัตรการ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

โครงการการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงปลาไหลในบ่อซีเมนต์

โครงการการพัฒนาชุมชนเขตทุ่งกุลาร้องไห้ด้วยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

สถาบันการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร (สท.)

111 อุทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทย ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12120

โทรศัพท์ 0 2564 7000 โทรสาร 0 2564 7004 อีเมล agritec@nstda.or.th www.nstda.or.th/agritec

การเลี้ยงปลาไหลในบ่อซีเมนต์

เตรียมบ่อเลี้ยง

ใส่พืชน้ำ เช่น ผักบุ้ง แหน ผักตบ เพื่อเป็นที่พักอาศัย
อำพรางตัว คลายร้อน และเพิ่มออกซิเจนในน้ำ

เติมน้ำให้พ้น
จากผิวดิน
10 เซนติเมตร

ดินเลนหรือดินที่มาจากแหล่งขุดขุม
ของปลาไหลตามธรรมชาติลงในบ่อเลี้ยง
สูงประมาณ 15-30 เซนติเมตร

หากใช้บ่อซีเมนต์ใหม่ ต้องกำจัดฤทธิ์ซีเมนต์
ด้วยด่างทับทิม เกลือสินเธาว์ หรือด่างล้วยลับ
ผสมน้ำแช่ทิ้งไว้ 1-2 สัปดาห์ ล้างทำความสะอาด
และตากบ่อ 1 วัน เพื่อลดความเป็นด่างของบ่อ

- o คุณสมบัติน้ำที่เหมาะสมสำหรับเลี้ยงปลา ควรมีความเป็นกรด-ด่าง (pH) 6.5-8.5
- o อุณหภูมิน้ำประมาณ 19-28 องศาเซลเซียส
- o ปริมาณออกซิเจนในน้ำไม่ต่ำกว่า 5.0 มิลลิกรัม/ลิตร
- o ก่อนปล่อยลูกปลาไหลลงบ่อ ควรปรับอุณหภูมิน้ำในภาชนะขนส่งปลาไหลกับอุณหภูมิน้ำในบ่อให้ใกล้เคียงกันเพื่อป้องกันปลาช็อค โดยแช่ภาชนะขนส่งในบ่อก่อนปล่อยลงบ่อเลี้ยงประมาณ 30 นาที
- o ฉาบผิวพื้นบ่อให้เรียบ ป้องกันปลาเป็นแผลถลอก

พ่อพันธุ์แม่พันธุ์

- เลือกพ่อพันธุ์ที่มีน้ำหนัก 300 - 420 กรัม ลำตัวยาว 60 เซนติเมตร แม่พันธุ์ที่มีน้ำหนัก 70-250 กรัม ลำตัวยาว 29-50 เซนติเมตร
- ปล่อยพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ในสัดส่วน (เพศผู้ : เพศเมีย) 1 : 3 ต่อพื้นที่ 1 ตารางเมตร
- ลูกปลาไหลเมื่อมีอายุ 2 อาทิตย์ นำแม่พันธุ์ออกจากบ่อซีเมนต์ เพื่อป้องกันการกินลูกตัวเอง

การให้อาหาร

กินสิ่งมีชีวิตเล็กๆ
วันละ 2 ครั้ง

ฝึกให้กินอาหารสำเร็จรูป
ร่วมกับหนอนแดง

เริ่มให้ปลาสดบด
วันละ 2 ครั้ง

- ให้อาหารเสริมปลาไหล 2 วัน/ครั้ง ได้แก่ อาหารสำเร็จรูป อาหารปลาตุ๊ก อาหารปลานิล อาหารลูกอ๊อด ตั๊กแตนฝอย

ปลาไหลมีนิสัยรวมกลุ่มอยู่อาศัยหรือกินอาหาร ชอบกินอาหารในที่มืด
และกินเนื้อสัตว์ที่ตายแล้ว ทั้งสภาพสดที่มีกลิ่นคาวจัดจนเน่าเปื่อยมีกลิ่นเหม็น
รวมถึงลูกปลาขนาดเล็ก ตัวอ่อนแมลง ไล่เดือน หอยเชอรี่ กุ้งฝอย
หรือสัตว์หน้าดินต่างๆ หากพบพืชน้ำที่มีสิ่งมีชีวิตเล็กๆ เกาะอาศัยอยู่

ข้อควรระวัง

1. การนำพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ปลาไหลจากธรรมชาติเข้ามาเลี้ยง ควรระมัดระวังในเรื่องการลำเลียง ไม่ควรให้หนาแน่นมากเกินไป ปลาไหลจะบอบช้ำได้
2. การนำปลาไหลมาเลี้ยงควรคัดขนาดและอายุที่ไม่ต่างกันมาก เพื่อลดปัญหาการกัดกินกันเอง
3. การนำปลาไหลมาเลี้ยงควรพักไว้ในถังหรือกอละมัง ไข่ประมาณ 3 - 4 วัน ก่อนลงบ่อเลี้ยง
4. อาหารที่ให้ปลาไหลช่วงแรกไม่ควรแตกต่างจากที่เคยกินในธรรมชาติ (หอย, ปลาสด) เนื่องจากปลาไหลจะไม่ยอมกินอาหาร
5. เมื่อพบปลาไหลแสดงอาการผิดปกติหรือป่วยควรรีบตรวจสอบสาเหตุ และแก้ไขทันที เลือกใช้ยารักษาโรคหรือสารเคมีที่เหมาะสม การรักษาอาการป่วยเมื่อเริ่มพบปัญหา จะช่วยให้การรักษาได้ผลดีและประหยัดค่าใช้จ่ายการรักษา

ดูแลจัดการ

- สังเกตพฤติกรรมการกินอาหารของปลาไหล ปรับปริมาณอาหารให้พอดีตามความต้องการ
- หากให้อาหารสด ควรเปลี่ยนน้ำอย่างน้อยอาทิตย์ละครั้ง หากเป็นอาหารสำเร็จรูป ควรเปลี่ยนน้ำทุก 10-20 วัน คุณภาพน้ำส่งผลให้ปลาไหลเจริญเติบโตได้ดี อัตราการรอดสูงและลดความเสี่ยงการเกิดโรค
- โกลดินในบ่อเลี้ยงอย่างน้อยอาทิตย์ละครั้งเพื่อดูปริมาณไข่ การเจริญเติบโต และจำนวนประชากรของปลาไหล

ต้นทุนต่ำ กำไรงาม

วงบ่อซีเมนต์	ราคา 450 บาท
ปลาไหลนาพ่อพันธุ์แม่พันธุ์	ได้จากธรรมชาติ
อาหารปลาไหลนา	ได้จากธรรมชาติ
อาหารสำเร็จรูป ถุงละ 40 บาท จำนวน 2 ถุง	ราคา 80 บาท
รวมต้นทุน	530 บาท

การเลี้ยงปลาไหลนา 1 บ่อ ได้ลูกปลาไหล 30-60 ตัว/บ่อ
น้ำหนัก 4-6 ปี/ตัว ใช้เวลาเลี้ยงประมาณ 4-6 เดือน
สามารถนำไปขายได้ตั้งแต่ช่วง 4 เดือน

ราคาขาย กิโลกรัมละ 200 บาท
1 บ่อ ได้เงินประมาณ 5,000 - 8,000 บาท

การสังเกตลักษณะการป่วยของปลาไหล

- 1) ปลาไหลจะออกมาจากรูดินลอยอยู่ในน้ำบ่อย และหุบเอาอากาศบ่อย ๆ
วิธีแก้ไข ควรแยกปลาไหลออกมาพักนอกบ่อ โดยใส่ถังหรือกอละมังไว้ เปลี่ยนน้ำทุกวันประมาณ 3-5 วัน ดูความแข็งแรง หากไม่แข็งแรงใช้ด่างทับทิมแช่ไว้ประมาณ 1 วัน เปลี่ยนน้ำให้บ่อยที่สุด ตรวจสอบคุณภาพน้ำ หรือล้างพักบ่อทิ้งไว้ประมาณ 1 สัปดาห์
 - 2) ปลาไหลมีแผล
วิธีแก้ไข แช่ด่างทับทิม จำนวน 1-3 กรัมต่อน้ำ 1,000 ลิตร แช่นาน 1 วัน เปลี่ยนน้ำทุกวันประมาณ 3-5 วันดูความแข็งแรง แล้วปล่อยลงบ่อเหมือนเดิม
- ** ส่วนมากเกษตรกรจะใช้วิธีเปลี่ยนน้ำบ่อยๆ ล้างบ่อ พักบ่อ และสุดท้ายจะใช้ด่างทับทิมในการรักษาปลาเมื่อป่วยหรือมีอาการข้างต้น